

Expunere de motive

Dreptul la viață, integritate fizică și siguranță sunt drepturi fundamentale ale cetățeanului. Statul este dator să adopte toate măsurile necesare pentru a preveni lezarea acestor drepturi. Unul dintre principalele instrumente avute la dispoziție este reprezentat de politica penală.

În acest context, prin Legea nr. 286/2009 privind Codul penal au fost incriminate o serie de fapte care aduc atingere gravă acestor drepturi.

Se constată că modul actual de reglementare nu asigură protecția deplină a nevoii actuale de siguranță a cetățeanului, în ceea ce privește drepturile sale fundamentale, în special când ne regăsim în situațiile expuse în continuare.

1. În cursul anului 2002, prin Legea nr. 169/2002 a fost modificată instituția juridică *legitima apărare* pentru a se crea o siguranță mai mare cetățenilor care se află în fața unor agresiuni și a se ocroti mai eficient viața și integritatea corporală a acestora. În concret, se institua o prezumție legală a incidenței legitimei apărări atunci când fapta este săvârșită pentru a respinge pătrunderea fără drept a unei persoane prin violență, viclenie, efracție sau prin alte asemenea mijloace, într-o locuință, încăpere, dependința sau loc împrejmuit ținând de acestea. Norma a fost modificată ulterior prin Legea nr. 247/2005 precum și de Noul Cod penal, fiind aduse clarificări suplimentare.

Instituirea prezumției prezintă relevanță în materie de administrare a probelor pe parcursul procesului penal, în special din perspectiva persoanei care invocă legitima apărare. Se poate observa că la baza prezumției actuale din cuprinsul articolului 19 alineatul (3) stă conceptul de comitere a faptei în spațiul privat (*locuință, încăpere, dependință sau loc împrejmuit ținând de aceasta*), spațiu în care persoana are un sentiment sporit de siguranță.

Pentru a da și mai mult expresie dreptului persoanei la viață sau la integritate fizică, este necesar ca instituirea prezumției să fie extinsă din spațiul privat și către spațiul public, bineînțeles, cu circumstanțierile de rigoare.

Astfel, prin prezentul proiect de lege se extinde prezumția legitimei apărări și în ceea ce privește *respingerea unui atac, fără drept, săvârșit în public de către o persoană având asupra sa o armă de foc sau cu obiecte, dispozitive, substanțe sau animale ce pot pune în pericol viața, sănătatea ori integritatea corporală a persoanelor*.

Trebuie arătat că spațiul public trebuie să reprezinte un spațiu de siguranță al tuturor, prezența unor persoane înarmate în acest spațiu fiind de natură a induce o stare de temere și de neliniște. În anumite situații, legiuitorul a intervenit și a sancționat prin instrumente de drept penal *portul sau folosirea fără*

drept de obiecte periculoase (articolului 372) sau *nerespectarea regimului armelor și al munițiilor* (articolul 342).

Arătăm faptul că prezumția nu are o valoare absolută, aceasta putând fi răsturnată prin mijloace de probă pe parcursul procesului penal. Cu toate acestea, ea asigură o protecție celor care se conformează conduitei general acceptată de societate și acționează în spațiul public fără a purta asupra lor arme sau obiecte periculoase.

2. Faptele violente au un pericol social sporit și consemnează consecințe mai grave pentru indivizii afectați și pentru comunitate atunci când **victima agresată se află într-o stare vădită de vulnerabilitate** (datorată vârstei: minori ori bătrâni, stării de sănătate, infirmității sau altor cauze).

Această circumstanțiere necesită o reacție mai fermă din partea statului, bazată pe pericolul social abstract al infracțiunii, atunci când ne aflăm în situația săvârșirii unor fapte de:

- omor, starea victimei justificând calificarea faptei ca fiind **omor calificat** (art. 189);

- tâlhărie, starea victimei justificând calificarea faptei ca fiind **tâlhărie calificată** (art. 234).

O situația aparte de vulnerabilitate este reprezentată de starea de minoritate a victimei. Se observă nevoia de protecție sporită a acestei categorii de persoane, fapt subliniat și de recente modificări aduse Codului Penal, în special în ceea ce privește sancționarea mai dură a faptelor de natură sexuală sau de exploatare a minorului.

Observăm că și hărțuirea unui minor, persoană aflată în imposibilitatea de a se proteja în cele mai multe cazuri, atrage consecințe mai grave, având în vedere că acesta se află într-un proces esențial de dezvoltare fizică și psihică.

În același timp, starea de minoritate a victimei oferă un avantaj agresorului, de care acesta profită, și care alege să procedeze la hărțuirea unui minor, conștient fiind de capacitatea limitată de reacție și apărare a acestuia.

Învederăm că fapta de hărțuire creează și premisele încurajării autorului de a săvârși ulterior fapte și mai grave, în special de natură sexuală.

Astfel, este necesară incriminarea unei forme agravante a infracțiunii de **hărțuire** (art. 208), când subiectul pasiv este un minor.

3. Totodată, când violența este îndreptată împotriva celor chemați să protejeze victimele, să impună respectarea legii, menținerea unui climat adecvat de conviețuire ori înfăptuirea justiției, se observă că implicațiile

depășesc cu mult planul individual și se răsfrâng asupra capacității statale și autorității publice.

Aceste fapte capătă ecouri în societate, cauzând o timorare a cetățeanului de bună-credință, precum și o diminuare a încrederii acestuia în instituțiile statului, ceea ce se transpune, în final, în limitări ale exercitării diferitelor drepturi și interese cetățenești.

Având în vedere pericolul social abstract ridicat al faptei, calitatea subiectului pasiv al infracțiunii – *cei chemați să protejeze comunitatea*, precum și consecințele unor astfel de fapte, care afectează capacitatea statului de intervenție și conceptul de autoritate publică, posibilitatea aplicării amenzii nu mai este proporțională, această pedeapsă nefiind de natură a sancționa corespunzător astfel de abateri și/sau să prevină comiterea lor.

Învederăm faptul că, în raport cu modul concret de săvârșire a infracțiunii, circumstanțele existente ori în considerarea comportamentului făptuitorului înainte și în cadrul procesului penal, magistrații dispun de instrumentele necesare care să atragă o individualizare a pedepsei fără privarea efectivă de libertate, cum ar fi amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea executării pedepsei sub supraveghere.

Prin urmare, se impune eliminarea amenzii ca sancțiune în cazul infracțiunilor de **ultraaj** (art. 257) și **ultraaj judiciar** (art. 279).

De asemenea, în contextul noului mediu de securitate, o altă categorie de apărători ai *cetății* necesită o protecție juridică aparte, și anume categoria **militarilor**.

Apreciem necesară extinderea reglementării actuale prin includerea tuturor categoriilor de militari existente (nu doar a jandarmilor), având în vedere atribuțiile de serviciu ale acestora.

Astfel, arătăm faptul că această calitate de militari este deținută de personal din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (drept exemplu, din cadrul Inspectoratului General pentru Situații de Urgență, Departamentului pentru Situații de Urgență, etc), Ministerul Apărării Naționale, precum și din cadrul celorlalte instituții din sistemul național de apărare, ordine publică și securitate națională, componentă esențială în asigurarea unei conviețuirii pașnice în societate. Reglementarea statutului de militar este prevăzută de Legea nr. 80/1995, cu modificările și completările ulterioare.

4. Impactul faptelor violente este cu atât mai ridicat cu cât acestea sunt comise în spațiul public, un spațiu care trebuie să se caracterizeze

printr-un climat de conviețuire pașnică și demnă, întemeiat pe respect și considerație reciprocă între membrii colectivității.

De altfel, prin Decizia nr. 705/2019, inclusiv Curtea Constituțională a reținut că: *„pentru asigurarea climatului de ordine și liniște publică necesar desfășurării normale a vieții cotidiene, cu toate activitățile economice și social-culturale pe care le implică aceasta, precum și pentru promovarea unor relații civilizate în cadrul societății, cetățenii sunt obligați să aibă un comportament civic, moral și responsabil, în spiritul legilor țării și al normelor de conviețuire socială. Pașnica coexistență dintre membrii unei societăți este un element esențial pentru evoluția acesteia, iar oamenii, formând societatea, au renunțat la o parte din libertățile lor pentru a putea conviețui. Această pașnică coexistență are nevoie de norme care să o asigure, norme care fără sancțiuni ar fi absolut ineficiente.”*

Frecvența cazurilor de loviri și alte violențe în spațiul public, gravitatea consecințelor unor astfel de fapte (infirmități, decesul unor persoane), precum și escaladarea faptelor de tulburare a ordinii și liniștii publice petrecute în ultima perioadă, au scos în evidență existența unui specific ce se caracterizează prin participarea unui număr important de persoane, existența unor stări conflictuale mai vechi, exercitarea unor acte de violență și atitudine refractară, inclusiv față de forțele de ordine, manifestată ostentativ și prin violență.

În unele cazuri, faptele comise în public au fost precedate de fapte de instigare publică prin folosirea unor platforme sociale, atât prin mesaje, dar mai ales prin imagini și clipuri video (în direct), aspecte care au sporit violența și caracterul intimidant la adresa comunității.

De aceea, este necesar ca acest gen de evenimente să primească un răspuns ferm, adecvat și mai aspru din partea autorităților întrucât astfel de situații pot degenera, ajungând la producerea unor fapte antisociale mult mai grave.

În acest sens, săvârșirea faptei în public trebuie incriminată distinct, ca o formă agravantă a infracțiunii de bază, în situația comiterii faptelor de:

- **Lovire sau alte violențe** (art. 193);
- **Vătămare corporală** (art. 194);
- **Loviri sau vătămări cauzatoare de moarte** (art. 195).

Chiar dacă în anumite situații se poate reține un concurs de infracțiuni (cu *tulburarea ordinii și liniștii publice*), acest aspect nu este de natură să împiedice existența unei astfel de agravante.

Trebuie avut în vedere că ne aflăm în ipoteza existenței infracțiunii prevăzute de art. 371 atunci când se produce și se probează rezultatul, respectiv se "tulbură ordinea și liniștea publică", subiectul pasiv al infracțiunii fiind comunitatea.

Forma agravanta propusă pentru cele trei infracțiuni vizează victima violențelor și nu comunitatea (cum este cazul faptei prevăzută la art. 371). Săvârșirea în public a faptei determină un prejudiciu suplimentar pentru victimă, prin aceea că:

- fapta se produce într-un mediu necontrolat de aceasta, spre deosebire de aceeași faptă săvârșită în mediul privat (unde victima are posibilitatea și mijloacele să refuze contactul cu posibili agresori; arătăm că accesul în domiciliul victimei fără consimțământ sau refuzul de a-l părăsi constituie infracțiune distinctă – violare de domiciliu, art. 224);

- prin aducerea faptei la cunoștința publicului, se prejudiciază dreptul la demnitate a victimei;

- săvârșirea faptei în public afectează și nivelul de siguranță resimțit de victimă și îi modelează comportamentul, în sensul timorării acesteia de a-și exercita drepturile în spațiul public.

O reacție mai fermă a statului este necesară pentru a descuraja violențele din public, tot mai des mediatizate, progresul tehnologic facilitând diseminarea și aducerea la cunoștință a acestor acțiuni. Spre exemplu, luăm la cunoștință tot mai des de lovirea unei persoane în spațiul public, din cauza unei neînțelegeri în trafic.

5. De asemenea, pericolul social crește exponențial și prin raportare la numărul persoanelor care săvârșesc împreună fapta, fiind amplificat, de asemenea, atunci când la săvârșirea faptei autorul are asupra sa obiecte sau mijloace apte să pună în pericol viața, sănătatea ori integritatea corporală a persoanelor.

Prin implicarea coordonată a mai multor persoane la săvârșirea faptei și/sau prin pregătirea anterioară a acesteia (înarmarea cu obiecte periculoase) persoanele urmăresc, pe lângă exercitarea în mod direct a actelor violente asupra victimei sau obiectelor acesteia, și intimidarea populației martore, pentru a înfrâna orice reacție cetățenească / civică de intervenție în sprijinul victimelor ori pentru aplanarea conflictului.

Totodată, prin modul concret de manifestare, autorii faptelor își demonstrează "forța" și față de grupările concurente, urmărind o poziționare cât mai sus în ierarhia infracțională.

Pe cale de urmare, săvârșirea faptei în circumstanțele de mai sus trebuie incriminată distinct, ca o formă agravantă a infracțiunii de bază, în situația comiterii faptelor de:

- **Lovire sau alte violențe** (art. 193);
- **Vătămare corporală** (art. 194);

- **Loviri sau vătămări cauzatoare de moarte** (art. 195);
- **Tulburarea ordinii și liniștii publice** (art. 371).

Agravanta este justificată și de sentimentul de siguranță și superioritate pe care îl are agresorul și care îi conferă curajul de a proceda la comiterea unei astfel de fapte, știind că, la nevoie, poate apela și la aceste mijloace suplimentare, care sunt și de natură să pună în pericol viața victimei.

Se sancționează suplimentar starea de pericol pe care agresorul o creează, prin dotarea sa cu astfel de arme și mijloace. Legislația actuală sancționează mai dur anumite fapte, când sunt comise de o persoană înarmată, indiferent dacă aceste arme sunt sau nu folosite. Exemple în acest sens se regăsesc în cuprinsul infracțiunilor prevăzute de: art. 205 alin. (3) lit. a) - *lipsirea de libertate în mod ilegal*; art. 224 alin. (2) - *violare de domiciliu*; art. 225 alin. (2) - *violarea sediului profesional* sau de art. 229 alin. (2) lit. c) - *furt calificat*.

În ceea ce privește rezultatul generat de folosirea unor astfel de mijloace, arătăm că acesta se poate circumscrie unor fapte mai grave, precum vătămare corporală, lovituri cauzatoare de moarte, tentativă de omor sau chiar omor.

Comparativ cu circumstanțele agravante generale prevăzute de art. 77, arătăm că formele agravante propuse comportă un pericol social mai mare decât cadrul general, ceea ce justifică o reglementare aparte. Arătăm că acest mecanism de sancționare mai aspră este deseori utilizat în legislația penală.

Tolerarea de către stat a acestor abordări este de natură să genereze escaladări, în succesiune, ale violențelor stradale pentru recâștigarea sau reafirmarea locului ierarhic, cu implicații grave asupra siguranței comunității și cetățenilor.

În același spectru de activități infracționale, se înscrie și fapta de **încăierare** (art. 198), pentru care prin prezenta propunere legislativă, se urmărește instituirea unui regim sancționatoriu mai aspru, re poziționând-o în ierarhia faptelor cu violență, comise de cele mai multe ori în public.

Având în vedere caracteristicile diferitelor forme de manifestare a acestor infracțiuni violente, cât și a condițiilor extrem de variate care favorizează producerea lor, pentru asigurarea unui răspuns eficient în vederea protejării climatului de ordine publică, considerăm necesară adoptarea cu celeritate a unor măsuri legislative de natură să întărească funcția de constrângere pentru persoanele care au nesocotit norma penală, dar și funcția de prevenire a săvârșirii altor infracțiuni.

Arătăm că în contextul limitelor reduse ale sancțiunilor penale, persoanele care comit astfel de fapte se bazează pe dificultatea statului de a adopta măsuri

ferme față de acestea, context în care manifestarea violentă ca mijloc de afirmare și poziționare socială devine profitabilă prin raportare la consecințe.

Astfel, în numeroase situații, măsurile judiciare post - eveniment nu au avut efectul de a liniști participanții și de a stinge conflictele, sens în care persoanele implicate și-au continuat comportamentul agresiv.

În scopul realizării acestor obiective, **alături de instituirea unei noi situații în care să opereze prezumția de legitimă apărare**, prin raportare la pericolul social abstract al faptelor și pentru realizarea funcției preventive a normei penale, se impune modificarea și completarea conținutului constitutiv în cazul infracțiunilor de:

- Omor calificat (art. 189);
- Lovire sau alte violențe (art. 193);
- Vătămare corporală (art. 194);
- Loviri sau vătămări cauzatoare de moarte (art. 195);
- Încăierare (art. 198);
- Hărțuire (art. 208);
- Tâlhărie calificată (art. 234);
- Ultraj (art. 257);
- Ultraj judiciar (art. 279);
- Tulburarea ordinii și liniștii publice (art. 371).

Inițiatori:

Nicolae -Ionel CIUCĂ, Senator PNL

Lucian -Nicolae BODE, Deputat PNL